

Ødelegging av fruktbar jord ved nedbygging i Asker

Av J. Låg og Aksel Tveitnes

Forord

Spørsmålet om disponeringen av våre arealressurser er blitt viet stor oppmerksomhet i de seinere år. Spesiell interesse knytter det seg til arealer som utnyttes næringsmessig til jord- og hagebruk. Det er flere årsaker til dette. For det første: Norge er et jordfattig land, altså med små jordressurser. Bare knapt 3% av det totale landareal er dyrket, og det dyrkbare som finnes utover dette er meget begrenset. For det annet: I årene etter den siste verdenskrig har vi hatt en sterk avgang av dyrket mark til andre formål, f.eks. til tomter for boliger og industrianlegg. Avgangen var her særlig stor i 50- og 60-årene. Omfattende bruksnedlegging har forsterket disse tapene i betydelig grad. Totalt ble avgangen så stor at den spiste opp den tilgang vi har hatt på grunn av nydyrking i samme periode. Følgen er at arealet av dyrket jord i dag ikke er vesentlig større enn det var i slutten av mellomkrigstida. For det tredje: På grunn av befolkningstilveksten har vi fått et stadig synkende areal av dyrket jord regnet pr. innbygger. I dag ligger dette areal på bare 2 dekar – blant de laveste i verden. Dette fører igjen til at vi i vårt land har en ekstremt lav selvforsyningsgrad av matvarer. Andelen av matvarer produsert på norsk grunnlag er bare ca. 50% av forbruket regnet på kaloribasis.

Behovet for arealer til ferie- og fritidsformål har meldt seg med stadig større tyngde, og interesse for naturvern gjør seg sterkt gjeldende.

I etterkrigstida er det blitt bedre kunn-

skaper om befolknings- og matforsyningsproblemer i verden. Det totale folketallet nærmer seg nå 5 milliarder. I 1930 var det ca. 2,1 milliarder og i 1850 ca. 1,2 milliarder. Det har aldri vært så rask økning i folketallet i verden som nå. Hvis befolkningsøkningen fortsetter som nå, vil tallet 12 milliarder bli nådd om anslagsvis 50 år.

Det regnes med at det er mange hundre millioner mennesker som lider av sult, og at dette tallet vil stige raskt i tida framover. Med slike framtidsutsikter er det ikke rimelig å vente at vi i Norge på lang sikt kan nøye oss med å produsere bare halvparten av den maten vi bruker.

Problemet med begrensede ressurser og sterk avgang av dyrket mark gjør seg i høy grad gjeldende også i Asker-bygda. I avsnittet om den historiske utvikling er det forklart litt om dette.

Det aller meste av kulturjorda i Asker er særlig verdifull for jordbruks- og hagebruksproduksjon. Den kan gi gode avlinger av matplanter, mens det mange andre steder i landet i det vesentlige blir fôrdyrking. Denne utredningen er laget som utferdsfører for personer som vil studere jordvernsspørsmål. Det er særlig kulturjordarealene og behovet for å verne disse vi vil rette søkelyset mot med tanke på sikring av fundamentale verdier for framtida.

Vi er meget takknemlige for den verdifulle hjelp og støtte som vi har fått i vårt arbeide med dette.

Asker kommune og Fylkeslandbrukskontoret i Akershus har således ved sine

tjenestemenn henholdsvis oppmålingsjef Odd Røneid og herredagronom Olav Vik, velvillig bistått oss med aktuelle data og opplysninger. Gode råd har vi også fått av forfatterne av en rekke publikasjoner om forskjellige forhold i Asker-bygda. Vi nevner her lektor Berit Sagen Ramsfjell og sivilingeniør Karl Nilsen. Alle de her nevnte har også lest gjennom manuskriptet. Vi vil også påpeke at vi har fått verdifulle opplysninger hos lokalkjente personer innenfor hver av de 5 områder som er behandlet. Asker biblio-

tek har ydet oss velvillig bistand ved utlån av bøker og bilder. Ellers nevner vi det verdifulle billedmateriale som bokhandler Jon Stenseng og firmaet Fjellanger og Widerøe ved sin avdeling Norsk Luftfoto og Fjernmåling har stilt til disposisjon. Endelig nevnes at Det norske jord- og myrselskap har vist stor interesse for arbeidet, bl.a. ved å betale alle utgifter til reiser, billedstoff m.v.

Til alle disse som på en eller annen måte har bistått i vårt arbeide, vil vi her få rette en hjertelig takk.

Ås NLH/Asker i juni 1984.

J. Låg Aksel Tveitnes

Området ved Asker stasjon ved århundreskiftet og i 1973. Betydelig byggevirksomhet har funnet sted også etter den tid.
Foto 1973: Jon Stenseng

Hensikten med presentasjon av denne føreren

Siktemålet har i første rekke vært å veilede Asker-børinger som ønsker ved selv-syn å studere spørsmål som angår arealressurser og arealforvaltning. Det har videre vært et ønske å bringe endel utviklingsfakta til politikere og planleggere som i «embets medfør» får med slike saker å gjøre. Vi håper på denne måten å vekke interesse for studiene av de konsekvenser forskjellige vedtak om arealdisponering har resultert i, samtidig som dette kan aktualisere spørsmålet om alternative planløsninger for framtidige disposisjoner. Det har altså vært vårt ønske å bibringe allmennheten opplysninger som kan føre til økt innsikt og forståelse for jordvernsaken.

Forhåpentlig vil noen momenter som her er nevnt for Asker, også ha interesse for personer som har tilknytning til andre distrikter.

I vårt forsøk på å tjene dette noe variable og ambisiøse siktemålet har vi valgt å gjøre utstrakt bruk av billedmateriale, først og fremst flybilder, med forklarende tekster. Vi har forsøkt å belyse disse spørsmålene for noen få avgrensede områder innen Asker-bygda for en periode som ligger tett opp til nåtida. Det dreier seg her om en periode fra omkring 1950 til omkring 1980, dvs. ca. 30 år. For denne tida finnes det flybilleddekning såvel fra den første som fra den siste del av perioden. Mulige endringer med hensyn til arealdisponeringer skulle på denne måte komme klart fram. De områder det her gjelder, og hvor forvaltning og inn-grep i ressursene har vært meget forskjellig i perioden, er nærmere omtalt i det følgende. Områdene er også markert på kartskisse over Asker, jfr. fig. 1 (midt-sidene). Vi har søkt å presentere stoffet i konsentrert form.

Litt om den historiske utviklingen

Asker ligger i det geologiske Oslofeltet som strekker seg fra Langesundsfjorden i sør til Mjøstraktene i nord. Dannelsen av berggrunn, jord og landskapsformer er i sterk grad blitt bestemt av omfattende geologiske prosesser som foregikk fra omkring 600 til vel 200 millioner år siden. Resultatet er blitt at vi i dag finner vekslende lag av kalkstein, sandstein og leirskifer i lavlandet, i det som blir kalt kambrosilur-området, mens atskillig hardere bergarter som porfyr, syenitt og granitt dominerer i åsene høyere oppe. Etter at bergartsmassene var blitt til, er det forvitningskrefter som har utformet landskapet. Særlig viktig har virkningen av nedisingene vært. Det siste isdekket smeltet bort for omkring 10 000 år siden. Ved istidsavslutningen nådde havet ca. 200 m høyere enn nå.

I kambrosilur-området er det jord med gunstig kjemisk innhold, noe som sammen med gode generelle klimaforhold og lun beliggenhet gir bra vilkår for kravfulle vekster. Det er her vi finner de verdifulleste og mest verneverdige jordbruksarealer. Men Asker-bygda byr også på andre typer av attraktive områder. Mange fine skogstrekninger er eksempler på det. Skogen må ha vært karakteristisk for bygda også i tidligere tider. Det gamle navnet på Asker, som var Skogheimar eller Skogheimsherad, tyder på det.

Landskapet byr på stadige vekslinger mellom knauser, koller, solvarme bakker og åpne sletter og daler. På sidene av det relativt lavlendte og brede midtparti av bygda rager de avrundede åsene opp, mens vi langs kysten finner en vrimmel av øyer, holmer og skjær. Noe særpreget ved Asker-bygda er nettopp det varierte landskapet, eller som Jens Kraft sier det i sin beskrivelse fra 1820: «Egner er rik på behagelige afvexlende Situationer.»

(Topografisk – Statistisk Beskrivelse over Kongeriget Norge.)

Den eldste bosetting i Asker er av meget gammel dato. I historieboka for Asker og Bærum oppgis at en krets av vin- og heim-gårder omkring Asker sentrum vitner om fast bosetting i tidlig jernalder. Asker-gårdene peker seg ut som opphavsgård. Der ligger kirken, og fra henedsk tid finnes flere gravfelt både på disse gårdene og på de nærmeste gårdene omkring. Navnet Asker er flertallsform av trenavnet ask, og må opprinnelig ha siktet til et noe større område enn bare de nåværende Asker-gårder. (Asker og Bærumshistorie til 1840. Universitetsforlaget 1983.) Hva navneform og alder angår, antas vingårdene å tilhøre de aller eldste. Gårder med bare en stavelse som Berg, Eid og Nes m.fl., er også meget gamle. Noe yngre antas heim-gårdene å være, men også de er her tidfestet til den samme epoke (eldre jernalder). Stadnavnene, som det finnes en rekke av i Asker, er på sin side regnet å tilhøre en litt seinere epoke, dvs. den yngre jernalder, ca. 600–1000 år e.Kr. I Asker forekommer også endel rud-navn. De er enda yngre og regnes å tilhøre perioden 1000–1300 år e.Kr.

Antallet av gårder har naturlig nok variert sterkt siden den første faste bosettingen fant sted. Det samme gjelder størrelsen på gårdene, eierforhold o.l. Halvard Torgersen har i sin bok, «Asker – Bidrag til bygdens gårdshistorie», gitt en interessant beretning om disse forholdene. For enkelte av gårdene går denne historie flere hundre år tilbake. I den første utgaven, som utkom i 1917, skriver Torgersen følgende:

«Samtlige bygdens 95 gaarder er medtat, men da mange av disse i tidens løp er blit adskillig utstykket, har jeg innskærket mig til kun at ta

med de bruk, hvor jordbruket endnu utgjør den væsentligste levevei for opsidderne. Boken omhandler derfor bortimot 130 gaardparter og likesaa mange familier.»

Med gårdparter menes her såvel den gården som regnes å være den opprinnelige, dvs. hovedbølet, som de bruk som seinere er blitt fraskilt. Benevnelsene gårder, gårdparter og bruk er derfor i det følgende brukt noe om hverandre, slik det forøvrig ofte gjøres i daglig tale, uten at dette indikerer noen egentlig forskjell.

I annen utgave av boken har Torgersens sønn Halvard Torgersen jr. gjentatt den samme beskrivelse, idet ingen store endringer har skjedd siden 1917. I den åjour-førte utgaven, fra 1941, har imidlertid Torgersen jr. funnet plass for opptegnelser av bl.a. 30 småbruk og deres familier.

En kan antagelig gå ut fra at stillingen med hensyn til antall gårder eller gårdparter (bruk), og størrelsen på disse, praktisk talt var den samme fram til 1951, da vi fikk den første flybilledekning for Asker (jfr. de 5 områdene som seinere er illustrert og beskrevet).

I vår beskrivelse som følger, har vi omtalt og avmerket med nummer i alt 83 gårder eller gårdparter innen disse 5 områder, og som vi i hovedsaken har ansett å være identiske med de gårdparter som Torgersen har beskrevet for de samme områder. Gårdene Frydendal, Jørgensløkka, Krillås og Hvile, som er nevnt i beskrivelsen for områdene a og d, er ikke omtalt i Torgersens bøker, men inngår blant de 83 gårdene nevnt ovenfor. Når det gjelder skrivemåten av gårdsnavn, har vi i hovedsaken holdt oss til Torgersens beskrivelse i utgaven fra 1941.

Så vidt vi har kunnet registrere, er stillingen på disse gårder og gårdparter for tida (1984) følgende:

- 17 gårder, eller 20% av gårdantallet innen disse 5 områdene, har avstått alt jordbruksareal til disposisjon for andre formål, med den følge at gårdsdrift er nedlagt og gårdene borte som selvstendige driftsenheter.
- 13 gårder, eller 16%, har fått sitt jordbruksareal vesentlig redusert, slik at de ikke lenger kan betraktes som selvstendige enheter.
- 20 gårder, eller 24%, er blitt noe berørt ved avståelse av relativt små arealer.
- 33 gårder, eller 40%, kan ansees som uberørt hva angår arealer av dyrket og dyrkbar jord.

Ifølge ovenstående har 60% av gårdene i disse 5 områdene blitt berørt ved omdispenseringer, hvorav hele 36% enten har avstått alt eller det vesentlige av sitt jordbruksareal. Dette er talende tall for en såvidt kort periode (1951–84).

Etter oppgaver vi har mottatt fra landbrukskontoret i Asker finnes det nå (1984) 180 registrerte gårdsbruk i kommunen, her også medregnet gartnerieierdommer. Gårdsbruk som har mistet alt jordbruksareal på grunn av omdispenseringer og utbygginger er her ikke medregnet. Når nevnte antall registrerte gårdsbruk i dag allikevel er høyere enn det antall Torgersen har beskrevet tidligere, så skyldes det bl.a. at det i de seinere år har foregått en rekke fraskylddelinger fra eldre bruk. Dette og andre forhold gjør at dagens antall av gårdsbruk ikke direkte kan sammenlignes med det antall gårder eller gårdparter som Torgersen regnet med i 1917 og 1941.

Ifølge jordbrukstellingen hadde Asker i 1939 21 956 dekar dyrket jord på bruk over 5 dekar. Dette tallet representerer antagelig maksimum av dyrket jordareal i bygda gjennom tidene. Seinere har dette areal vært stadig synkende. Det gikk således ned til 20 676 dekar i 1949, til

18 689 dekar i 1959, 17 738 dekar i 1969 og var helt nede på 12 042 dekar i 1979. Dertil kommer areal av dyrket jord på bruk under 5 dekar. I 1979 var dette areal på vel 4000 dekar. Tilsvarende oppgaver foreligger ikke fra tellingen i 1939 og 1949, men det er på det rene at dette tilleggsareal den gang var mindre. For den dyrkbare marka viser statistikken stort sett den samme tendens med synkende tall. Ifølge jordbrukstellingen lå arealet av dyrkbar udyrket mark på 1912 dekar i 1939, mens det etter tellingen i 1979, 40 år seinere, var bare 567 dekar.

Noen data om befolkningstilveksten i Asker er på sin side meget interessante. Tilveksten er naturlig nok størst i vårt eget århundre. I år 1900 hadde Asker ca. 4700 innbyggere. Tallet økte til 9900 i 1930, ca. 13 600 i 1950, ca. 17 700 i 1960, 31 500 i 1970 og ca. 36 000 i 1980. Tilveksten var altså særlig stor i 10-årsperioden 1960–70, da innbyggertallet ble nesten fordoblet. I 1984 har Asker ca. 37 000 innbyggere.

En sammenligning av oppgaver over innbyggere med oppgaver over dyrket jord på samme tid, vil vise et stadig synkende areal dyrket jord pr. innbygger. I tida 1949/50 lå dette areal på ca. 1,5 dekar, mens det i 1979/80 var sunket helt ned på 0,33 dekar, dvs. det var blitt redusert til ca. en femtedel på 30 år. Den sterke innflytningen er her selvfølgelig en viktig årsak. For hele Norge sank tallet for fulldyrket jord fra 2,5 dekar i 1949 til 2 dekar i 1979. I 1865 var tallet 3,2 dekar.

I 1982 vedtok Asker kommunestyre en revidert generalplan for en rekke utbyggingsprosjekter i kommunen for 10-årsperioden 1982–1992. Fra kommentarene til planen nevnes bl.a. at de planlagte utbyggingsområdene i store trekk er lagt utenom de områder som er forutsatt be-

vart til landbruksformål i forslag til en jordbruks- og skogbruksplan fra 1970/71. Hvor planlagt utbygging er forutsatt, er nærmere markert på kartet. Hva jordbruksareal angår, vil denne utbyggingsplanen bli omtalt for de områder som seinere blir beskrevet og illustrert i denne føreren. Her skal bare nevnes at av de ca. 4300 dekar som ifølge generalplanen er forutsatt omdisponert for bl.a. boligbygging, er ca. 500 dekar dyrket eller dyrkbar jord. I forhold til omdisponeringer i de nærmeste 10-år tidligere kan vel dette sies å være et beskjedent inngrep i verdifulle arealressurser. Et nytt spørsmål er hva som vil komme til å skjje i tida etter 1992, da generalplanen utløper. Dette kan kanskje du som leser av denne føreren være med på å bestemme!

Områder som er beskrevet og illustrert

De områder som er valgt som studieobjekt i denne føreren, er nærmere beskrevet og illustrert i det følgende. De kan alle regnes å tilhøre de mer kjente trakter i Asker. Flere navn som går igjen, vil også være kjent for utenbygdsboende. I beskrivelsen har vi søkt å legge vekt på opplysninger som antas å ha mer generell interesse, f.eks. om gårder og gårdsnavn, om kommunikasjoner, turruter, skoler m.v., alt sammen med referanse til billedmaterialet. I beskrivelsen er påpekt noen av de endringer som har funnet sted med hensyn til bruk av arealressursene for den periode som er behandlet (ca. 1950–1980). Disse endringer vil forøvrig gå fram ved å sammenligne bildet fra den første med bildet fra den siste del av perioden for vedkommende område. Disse to bildene fra samme område er plassert på motsatte sider i denne føreren, for å lette sammenligningen. I beskrivelsen er dessuten påpekt de jordbruksarealer

som er forutsatt omdisponert ifølge generalplan for Asker 1982–1992.

a. Beskrivelse av området Asker sentrum – Semsvannet

Går en tilbake til 1951, og tenker oss rundreise fra Asker sentrum (0) via Kirkeveien/Semsveien til Semsvannet, og tilbake via Semsveiens vestre linje, kunne en bl.a. se følgende, jfr. flybilde fig. 2.

De to Asker-gårdene med sine jorder, Vestre Asker (1) og Østre Asker (2), med 2 bruk hver, ligger et stykke ovenfor Asker sentrum. Videre som nå Asker kirke og prestegården (Røytrin) på vestre side (3), og gården Haugbo på østre (4). Like før krysset Kirkeveien/Semsveien finner vi, også som nå, Askers eldste skole, Jansløkka, på venstre hånd (5). Og så, langs Semsveien på begge sider, de store, fine jordene til Skaugum gård, med den vakre bebyggelse på høyre side lenger oppe, lett skjult av alléer og beplantninger (6). På reisen videre får en de to Sem-gårder i øyesyn, Øvre Sem (7) og Nedre Sem (8). Ved en stopp på skolegården Øvre Sem kan det vakre landskapet rundt Semsvannet beskues, med bl.a. Tveiter (Tveter) gård på motsatt side av vannet (9). Langs Semsveiens vestre linje finner en de to Berg-gårder, Nedre Berg, også kalt Nordre Berg og Store-Berg (10), og Øvre Berg (11), på vestre side av veien. I perioden 1911–22 ble det drevet hagebruksforsøk på Øvre Berg. Litt lenger nede på samme side ligger de to Hanevold-gårdene. Østre Hanevold (12) og Vestre Hanevold med 4 bruk (13). Og enda lenger nede finner en gården Frydendal (14), også på vestre side, mens Vøyen gård med 2 bruk (15) ligger på østre side av Semsveien, vis à vis Hanevoldgårdene.

Til gården Øvre Sem knytter det seg

historie som har spesiell interesse siden jordbruks spørsmålene behandles i denne fører. Statsråd Bernt Holtmark (landbruksminister i Konow's regjering 1910–12) grunnla en privat landbrukskole her i 1887, etter at han da hadde overtatt eiendommen. (Skolen begynte egentlig på Nedre Sem, tilhørende hans bror Wilhelm Holtmark, men ble straks etter flyttet.) Sem landbruksskole ble drevet fram til 1914, da eiendommen ble solgt til Staten med sikte på opprettelse av en ny skole, Statens Småbrukslærerskole. Sistnevnte skole var i gang til 1963. Administrering av eiendommen ble da overdratt til Norges landbruks-høgskole (NLH), som har nyttet den bl.a. for pedagogundervisning og kursvirksomhet. Fra 1981 har Norges veterinærhøgskole (NVH) disponert bygninger og gårdsbruk med sikte på forskersvirksomhet.

Hvis samme rundreise ble foretatt i 1979, da siste flybilde ble tatt, jfr. fig. 3, er endringene siden 1951 ikke særlig store med hensyn til omdisponering og utbygging på jordbruksarealer. I hovedsaken er de avgrenset til følgende steder: På de to Asker-gårdene er 3 bruk fullstendig borte, idet arealene er blitt utstykket og bebygget, vesentlig for boligformål. Ett av brukene har også avgitt tomt til Asker Menighetshus, Askertun, mens Asker Rådhus har fått tomt på et annet. Den såkalte Trekanten med jordbruksareal som tilhørte ett av brukene, var imidlertid ikke utbygget i 1979. Det fjerde bruket på Asker-gårdene fikk på sin side sitt jordbruksareal meget sterkt beskåret i perioden. På de 2 brukene på Vøyen gård har det også vært utbyg-

ginger igang, men virksomheten er her avgrenset til et eksisterende bo-område som er blitt fortettet ved reisingen av en rekke nye boliger. På gården Frydendal, som kommunen ervervet i 1970, ble utbygginger påbegynt i 1983, her også for boligformål. Bortsett fra slike endringer er arealbildet omtrent det samme i 1979 som det var i 1951 langs denne ruten. Det vises forøvrig til de to flybildene, fig. 2 og fig. 3.

I 1951 tjente den nåværende Kirkeveien som hovedvei mellom Oslo og Drammen, og ble dengang kalt Drammensveien.

Siden 1979 og fram til nå (1984) er arealet på Trekanten blitt utbygget. Videre er et område på Haugbo nyttet til oppføring av Solgården nye Sykehjem. Ellers er det på denne eiendom blitt utstykket og bebygget en rekke boligtomter siden 1979. For øvrig har det på Frydendal-området foregått en ganske omfattende boligreising med den følge at jordbruksarealene her praktisk talt er forsvunnet. Veisystemet i Asker er også blitt omlagt og utbygget siden 1979. Det gjelder bl.a. Semsveien som har fått ny utmunning mot Asker sentrum. Bortsett fra dette har det ikke skjedd noen omdisponeringer av betydning langs denne reiserute i perioden (1979–84) hva jordbruksarealer angår.

Forutsatte omdisponeringer av arealer for planperioden 1982–1992 er også relativt beskjedne for dette området.

I Turhåndbok for Asker (1979) er det ført opp forslag på turer langs 4 ruter som helt eller delvis ligger innenfor det området som er dekket av flybildene. Det er turforslag I, II, III og IV.

Fig. 2. Asker sentrum - Semsvannet. Flybilde tatt 21/7-51.
Norsk Luftfoto og Fjernmåling.

Fig. 3. Asker sentrum – Semsvannet. Flybilde tatt 6/8-79.
Norsk Luftfoto og Fjernmåling.

Siden 1951 er endringene i arealanvendelsen ikke særlig store. Omdisponeringer av betydning for jordbruket avgrenser seg i hovedsaken til noen få gårder. Det gjelder bl.a. de to Asker-gårder med 4 bruk, hvor alt areal på 3 av brukene er utlagt til byggegrunn for boliger, institusjonsbygg o.l. De nye byggefeltene på Asker-jordene (x) er et eksempel på det. I dette området finnes også Asker Rådhus som ble reist i 60-årene (xx). Gårdene

Haugbo og Vøyen har også mistet jordbruksareal. Det samme gjelder kommunens gård Frydendal, hvor alt produktivt areal er i ferd med å bli borte (1984). For øvrig er arealene på en rekke gårder som Røyryn (prestegården), Skaugum, Sem, Hanevold- og Berggårdene fortsatt blitt skånet for avståelser og utbygging. Forutsatte omdisponeringer i planperioden 1982–1992 vil bare i liten grad berøre nåværende jordbruksarealer.

b. *Beskrivelse av området*

Billingsstad–Nes

For området Billingsstad – Nes er det foretatt en rekke omdisponeringer av jordbruksarealer i de siste 30–35 år. Det gjelder bl.a. den gamle Billingsstad gård – (1) som finnes omtrent midt på flybildet fra 1951, fig. 4. Billingsstad omfattet i alt 4 bruk, hvorav 1 var intakt og i drift så seint som i 50-årene. Samtlige bruk er nå (1984) utstykket og bebygget, vesentlig for boligformål. Billingsstad gård med sine bruk eksisterer derfor ikke lenger. (Se flybildet fra 1979, fig. 5.)

Det samme kan sies om gårdene Mellom-Nes (2) og Nedre Berger (3). På den sistnevnte gården finnes det nå bare noen få dekar dyrket jord tilbake. Gården Vestre Nes (4) er også blitt sterkt beskåret for jordbruksareal. Det dreier seg her dels om utstykkning for boligreising, dels for industrireising. Andre formål er også blitt tilgodesett gjennom omdisponeringer og reguleringer. Holmen kirke, som ble bygget i 60-årene, fikk således sin tomt på Vestre Nes. Nedre Berger har avgitt tomter til bl.a. Nesbru videregående skole og Elektrisk Bureau.

(Det kan nevnes at en annen Nes-gård, Øvre Nes, er omtalt i beskrivelsen for området Hvalstad – Holmen i det følgende.)

Foruten Billingsstad, Vestre Nes og Nedre Berger, finnes også en rekke andre gårder innen dette området. Således gården Åstad som ligger et lite stykke sørvest for Billingsstad (5). Videre gården Stokker (6) og gården Groset med 2 bruk (7) som vil sees i øverste venstre hjørne av flybildet, fig. 4.

Gården Åstad er blitt skånet for omdisponeringer av arealer i perioden, bortsett fra at Billingsstad skole har fått tomt på Åstad, men uten at dyrket jord dermed er berørt. På gårdene Stokker og Groset er

det ikke blitt foretatt noen omdisponeringer av arealer. Disse gårdene er altså uberørt i perioden. Arealanvendelsen var følgelig her den samme i 1979 som i 1951.

I de siste årene fram til dagens situasjon, 1979–84, er det blitt foretatt en rekke reguleringer med omdisponering og utbygging av arealer på noen av de gårder som er nevnt ovenfor. Ingen av disse reguleringer har imidlertid ført til noen større inngrep i verdifulle jordbruksarealer.

Ifølge generalplan for Asker 1982–1992 er det forutsatt en rekke omdisponeringer av arealer til fordel for forskjellige utbyggingsformål. Heller ikke noen av disse vil berøre verdifulle jordbruksarealer i nevneverdig grad.

c. *Beskrivelse av området*

Hvalstad–Holmen

Innen dette området har det skjedd til dels betydelige endringer i arealanvendelsen i løpet av de siste 30–35 år. En sammenligning av flybildet fra 1951, fig. 6 med tilsvarende bilde fra 1978, fig. 7, vil bekrefte dette.

For et nærmere studium skal vi også her ta utgangspunkt i flybildet fra 1951. Det finnes i dette området en hel rekke gårder. De fleste av disse er mer eller mindre berørt med hensyn til reguleringer med tilhørende omdisponeringer og utstyknings av verdifulle jordbruksarealer i løpet av perioden.

Vi fester oss først ved gårdene Hvalstad (1) og Holmen (2) som finnes omtrent midt på bildet, og som har navngitt området.

Sør og sørvest for disse ligger en hel rekke gårder. Således Brusset (3), Hofstad (4), Vestre eller Øvre Høn (5), Østre eller Nedre Høn (6), Undelstad (7), Øvre Båstad (8), Nedre Båstad (9), Teigen

(10), Leangen (11), Haga (12), Reistad (13), Hval (14) og Syverstad (15). Øst og nordøst for Hvalstad-gården sees gården Ravensborg (16), Torstad (17), Berger (18), og så de to Solstad-gårdene, Solstad øvre (19) og Solstad nedre (20). Et stykke nord for Holmen gård sees Øvre Nes (21) i øverste høyre hjørne av bildet.

Jordbruksarealene på gårdene Undelstad, Øvre og Nedre Båstad, Holmen, Reistad og Øvre Nes er fullstendig utstykket og bebygget, vesentlig for boligformål. Disse gårdene er med andre ord borte som driftsenheter. På Hval gård er arealene utlagt til park- og friluftsområder etter at Asker kommune kjøpte gården i 1976. Andre gårder er blitt mer eller mindre amputert for jordbruksarealer. Tomtebehovet for boligreising har vært en klar årsak. Dette er f.eks. tilfelle for gårdene Brusset, Øvre Høn, Haga, Hofstad, Øvre Solstad, Ravensborg og Leangen. Etter at Brusset gård har avgitt sitt restareal på 20 dekar (15 dekar dyrket) til Hvalstad gård, vil også denne gården forsvinne som driftsenhet. Gårdene Nedre Høn, Torstad og Nedre Solstad, samt Berger og Syverstad, er derimot på sin side enten helt forskånet for, eller bare i mindre grad blitt berørt for omdisponeringer av verdifulle jordbruksarealer i denne perioden, 1951–78. Det kan tilføyes at Nedre Solstad gård ble ervervet av Asker kommune i 1971.

På eiendommen Heimhug, som er utskilt fra gården Øvre Solstad, ble det i årene 1914–54 drevet en større gartneri-bedrift, Heimhug Staudegartneri.

Foruten omdisponeringer til tomter for boliger, industribygg o.l., har noen av gårdene avgitt tomter til skoler og andre institusjonsbygg. Hofstad skole er således bygget på tomt fra Hofstad gård, mens gården Øvre Nes har avgitt tomt til Landøya skole.

I denne perioden er også motorveien E 18 blitt bygget (1960–78). Veitraséen la beslag på ikke ubetydelige arealer av verdifull dyrket jord. E 18 sees klart på flybilde fra 1978, fig. 7.

Forutsatte omdisponeringer av arealer i planperioden 1982–1992 vil i noen grad også omfatte jordbruksarealer, bl.a. på gårdene Brusset (slik det alt er nevnt), på Torstad og på de to Solstadgårdene. Disse omdisponeringene vil imidlertid ikke omfatte særlig store arealer med god dyrket jord.

I Turhåndbok for Asker (1979) er det ført opp forslag på to turer innen dette området. Det er turforslag X fra Nordre Bondi over Båstad og Holmen til Landøya og Nesøya, og Turforslag XI fra Asker til Ravensborg og tilbake til Asker.

d. *Beskrivelse av området*

Bleiker-Åby

Betrakter vi flybildet fra 1951, fig. 8, skal vi først merke oss de tre gårdene som står sentralt og som har gitt området navn. Det er Nedre Bleiker (1), som har vært en stor gård, og Øvre Bleiker (2), en noe mindre gård men som til gjengjeld har et betydelig skogareal. Videre gården Åby med to bruk, Søndre Åby (3) og Nordre Åby (4). På samme bilde finnes dessuten flere gårder, således Leikvold (5), Søndre Bondi (6) og Nordre Bondi (7), de to sistnevnte i venstre kant av bildet. Vi finner også gårdene Fusdal (8) og Jørgensløkka (9) i øverste venstre hjørne.

På nordøstre side av Åby-gården har vi videre gården Vettre med 4 bruk, Søndre Vettre (10), Vestre Vettre (11), Nordre Vettre (12) og Østre Vettre (13), på søndre side av Åby-gården sees gården Blakstad med to bruk, Nedre Blakstad (14) og Øvre Blakstad (15). Den førstnevnte tilhører Akershus fylke (innkjøpt i 1904) og drives i forbindelse med fylkets

*Fig. 4. Billingstad – Nes. Flybilde tatt 21/7-51.
Norsk Luftfoto og Fjernmåling.*

*Fig. 5. Billingstad – Nes. Flybilde tatt 6/8-79.
Norsk Luftfoto og Fjernmåling.*

For Billingstad- og Nes-området har det skjedd store endringer i arealanvendelsen i de seinere år. Gårdene Billingstad, Mellom-Nes og Nedre Berger har avstått praktisk tatt alt jordbruksareal, som er blitt utstykket og bebygget i perioden 1951–79. Gården Vestre

Nes er blitt meget sterkt beskåret, av samme grunn. Omdisponeringer av arealer som er forutsatt i planperioden 1982–1992 er meget beskjedne og berører ikke landbruksinteresser i vesentlig grad.

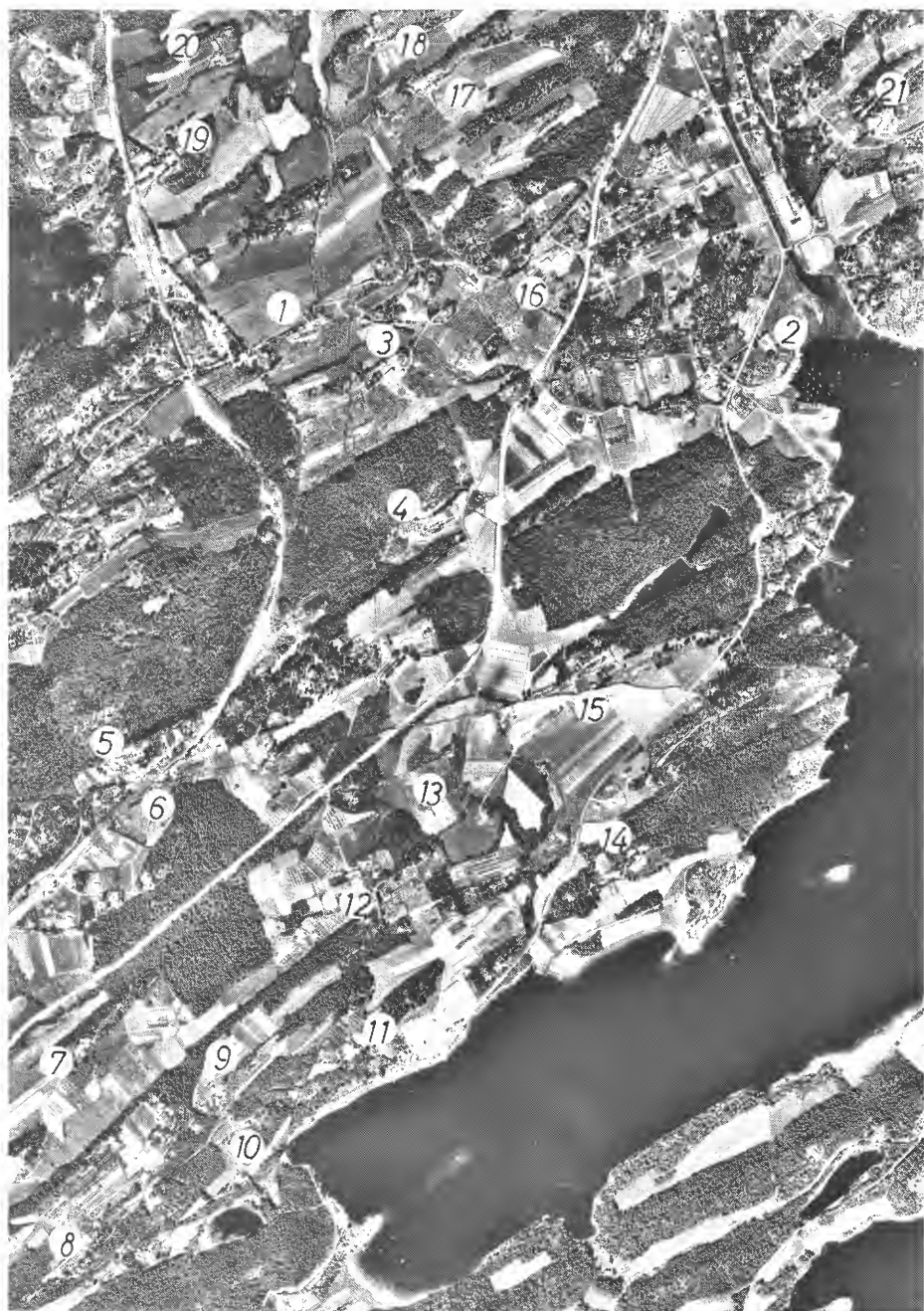

Fig. 6. Hvalstad – Holmen. Flybilde tatt 21/7-51.
Norsk Luftfoto og Fjernmåling.

Fig. 7. Hvalstad – Holmen. Flybilde tatt 26/5-78.
Norsk Luftfoto og Fjernmåling.

For dette området har det skjedd vesentlige endringer i arealanvendelsen siden 1951. Flere felter med verdifulle jordbruksarealer er blitt omdisponert, i første rekke for boligformål, og en rekke boligfelter er på denne måte blitt anlagt og bebygget. Forholdet er særlig uttalt for Båstad – Undelstadorrådet, sør for motorvei E 18. Det samme gjelder

Holmen – Nes-området som vi finner øverst i høyre hjørne av bildet. I alt er 7 gårder på dette vis blitt fullstendig utstykket og bebygget, slik at de er blitt borte som driftsenheter, mens 7 andre gårder har fått sine jordbruksarealer sterkt beskåret. Forutsatte omdisponeringer av jordbruksarealer ifølge generalplan 1982–1992 er derimot meget beskjedne.

sykehusdrift (Blakstad Sykehus). Nord for Vetre-gårdene sees gårdene Krillås (16) og Hvile (17). Jordene til Østre Østenstad gård sees i nederste høyre hjørne, mens vi kan se noe av jordene til Løkenes gård opp mot høyre hjørne.

Hvis vi så sammenligner ovennevnte bilde med flybilde fra 1978, fig. 9, vil vi se at det i denne periode har skjedd vesentlige endringer i arealanvendelsen. Disse endringer går i betydelig grad på verdifulle jordbruksarealer.

Gårdene Nedre Bleiker, Øvre Bleiker og Leikvold er i denne periode utstykket i sin helhet, vesentlig til tomter for boligformål. Disse gårdene eksisterer derfor ikke lenger som selvstendige driftsenheter. Bleiker videregående skole, Risenga skole, Askerhallen, Bondihallen og Leikvold skole- og dagsenter er også blitt bygget i samme periode, og da vesentlig på tomter på dyrket jord som er avgitt fra Nedre Bleiker gård. Gårdene Leikvold og Søndre Bondi har også avstått noe jordbruksareal til de byggetomter som her er nevnt. På gården Nordre Bondi, som Asker kommune ervervet i 1978, har også mye jordbruksareal blitt omdisponert for tomteformål. Gården Fusdal er blitt berørt på samme måte, men inngrepet her avgrenser seg stort sett til arealer som ligger et stykke nord for bebyggelsen, mellom jernbanelinjen og nåværende motorvei. Jordbruksarealene på Søndre Bondi er også blitt sterkt beskåret som følge av reguleringer og utbygginger. Det samme er tilfelle for Øvre Blakstad. Gårdene Åby, Jørgensløkka, Vetre, Krillås og Hvile, samt Nedre Blakstad, er blitt mindre berørt i denne perioden (1951–78).

Siden 1978 og fram til nå (1984) har det fortsatt foregått visse omdisponeringer av jordbruksarealer i området. Så-

ledes er Asker nye brannstasjon oppført på tomt på Nordre Bondi gård.

Forutsatte omdisponeringer av arealer i planperioden 1982–1992, er vesentlig avgrenset til tomter for industrireising, og vil bare i liten grad berøre verdifulle jordbruksarealer. Det er imidlertid en mulighet for at alt jordbruksareal på Nordre Bondi vil bli omdisponert og utbygget i denne periode.

I Turhåndbok for Asker (1979) er det ført opp forslag på en tur som ligger innen området. Det er turforslag VIII fra Bleiker til Blakstad, og eventuelt om Leangbukta til Bondihallen.

e. *Beskrivelse av området for Askerbørskogen*

På den 5 km lange veistrekningen fra Heggedal til Dikemark vil en finne gårdene Skjellestad med tre bruk (1), de tre Sebjørnsrudgårdene, Østre Sebjørnsrud med to bruk (2), Mellom-Sebjørnsrud med to bruk (3) og Vestre Sebjørnsrud også med to bruk (4), og gården Eriksrud (5), alle på søndre side av Verkenselva. På nordre siden av elva ligger de to gårdene Vinnulstad som er slått sammen og drives under ett(6), Hauger gård med 3 bruk (7), Steingrimsrud (8) og Solberg gård (9). Jfr. flybilde fra 1951, fig. 10. Brukene på Østre Sebjørnsrud går under navn av Nedre og Øvre Bråten, mens brukene på Vestre Sebjørnsrud heter Strømmes og Engen.

Noe av tettbebyggelsen i Heggedal, med bl.a. Heggedal jernbanestasjon, vil sees i høyre kant av flybilde, fig. 10 og fig. 11, mens Dikemark sykehus med gårdsbruk (10), jorder og med den tilhørende tettbebyggelsen finnes i venstre kant. Solberg skole ligger like sør for Heggedalsveien i nærheten av Solberg gård.

Arealanvendelsen har vært uendret for

dette området i de siste 30–35 år, bortsett fra at det har skjedd noen utparselleringer av tomter på Skjellestad gård. Det har altså ikke skjedd noen store omdisponeringer fra det første flybilde ble tatt i 1951, til 1978, da det siste billedopptak ble gjort. Sett fra et vernesynspunkt er dette forhold interessant, vurdert på bakgrunn av det press som generelt har vært til stede for å erverve tomtearealer. Noe av forklaringen ligger antagelig i at området inntil begynnelsen av 80-årene har manglet kloakkavløp som ville være tilfredsstillende for utbyggingsarealer.

Fra 1978 og fram til nå (1984) har det heller ikke skjedd noen endringer av betydning med hensyn til arealbruken i området. Forutsatte omdisponeringer i planperioden 1982–1992 avgrensers seg i det vesentlige til noen utstyknings på gården Skjellestad. Disse omdisponeringene vil bare i mindre grad berøre verdifulle jordbruksarealer.

I Turhåndbok for Asker (1979) er det angitt forslag på en tur langs den veststrekning som er nevnt. Det er turforslag VI.

Har denne føreren gitt grunnlag for ettertanke?

Et gammelt ordspråk sier at en skal ta lærdom av de erfaringer som er høstet. Kan dette fyndordformede utsagnet gi oss noe av verdi i forbindelse med disse jordvernsspørsmålene?

Noe vi uten videre bør merke oss er at de kulturjordarealene som er bebygget, praktisk talt aldri mer kan komme til å bære avling. Evnen til planteproduksjon er altså tapt så og si for alltid. Men dermed burde det også være klart at en bør tenke seg ekstra godt om før en foretar slike omdisponeringer med hensyn til arealbruk.

Er det riktig ensidig å legge bare pen-

geberegninger til grunn når eventuell bebyggelse av dyrket mark skal vurderes?

Ved gjennomføring av slike regnestykker har renteberegninger en sentral plass, og tidsperioder ut over 12–15 år har da liten interesse. Fordi det gjelder en så livsviktig sak som matforsyning for kommende generasjoner, må det riktige være å se det hele i et langtidsperspektiv, og derfor bør konsekvensene vurderes på et slikt grunnlag. Ordet livsviktig er her brukt i sin opprinnelige betydning. Svaret på det stille spørsmålet om ensidige pengeberegninger må da bli et bestemt nei.

Men det har vært og det vil selvfølgelig også bli behov for arealer til byggegrunn, uttrykket brukt i videste mening. Hvordan skal vi ordne oss for å få til mest mulig fornuftige løsninger?

Straks etter siste verdenskrig hastet det sterkt med å komme i gang med utbygging. Det er derfor forståelig at det ofte ble valgt planløsninger som raskt kunne settes ut i livet. Men det finnes ikke lenger slike unnskyldninger for hastverksløsninger.

I tillegg til de planlegginger som foregår for bebyggelse av dyrket mark, bør det utarbeides alternative planer der arealgrunnlaget er uproduktiv og lite produktiv mark. Det totale landarealet til Asker er oppgitt til 101 000 dekar og av dette utgjør kulturjordarealet 16%.

Den opprinnelige bosetningen i Asker var konsentrert der det var best muligheter for matproduksjon. Der det bodde flest mennesker, ble det etter hvert utbygget forholdsvis gode kommunikasjonsmidler. I tilknytning til det opprinnelige veinettet vokste det så opp bebyggelse som ikke hadde noen direkte forbindelse med produksjon av mat.

Hvis utbyggingsplanlegging i større utstrekning startet med utforming av hovedtrekk i kommunikasjonsettet, kunne

Fig. 8. Bleiker – Åby. Flybilde tatt 21/7-51.
Norsk Luftfoto og Fjernmåling

ASKER

KARTSKISSE

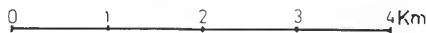
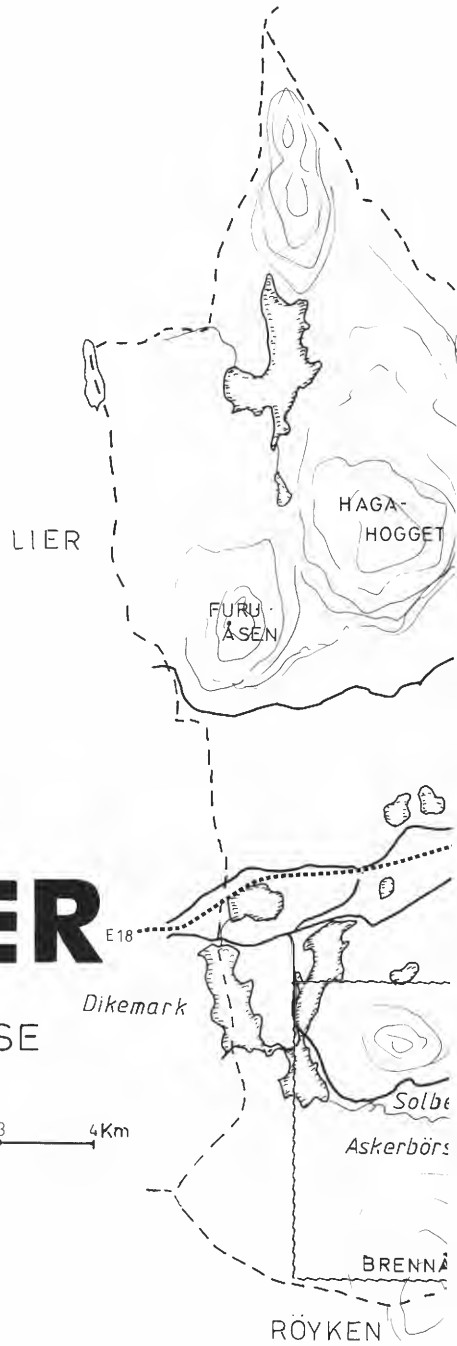
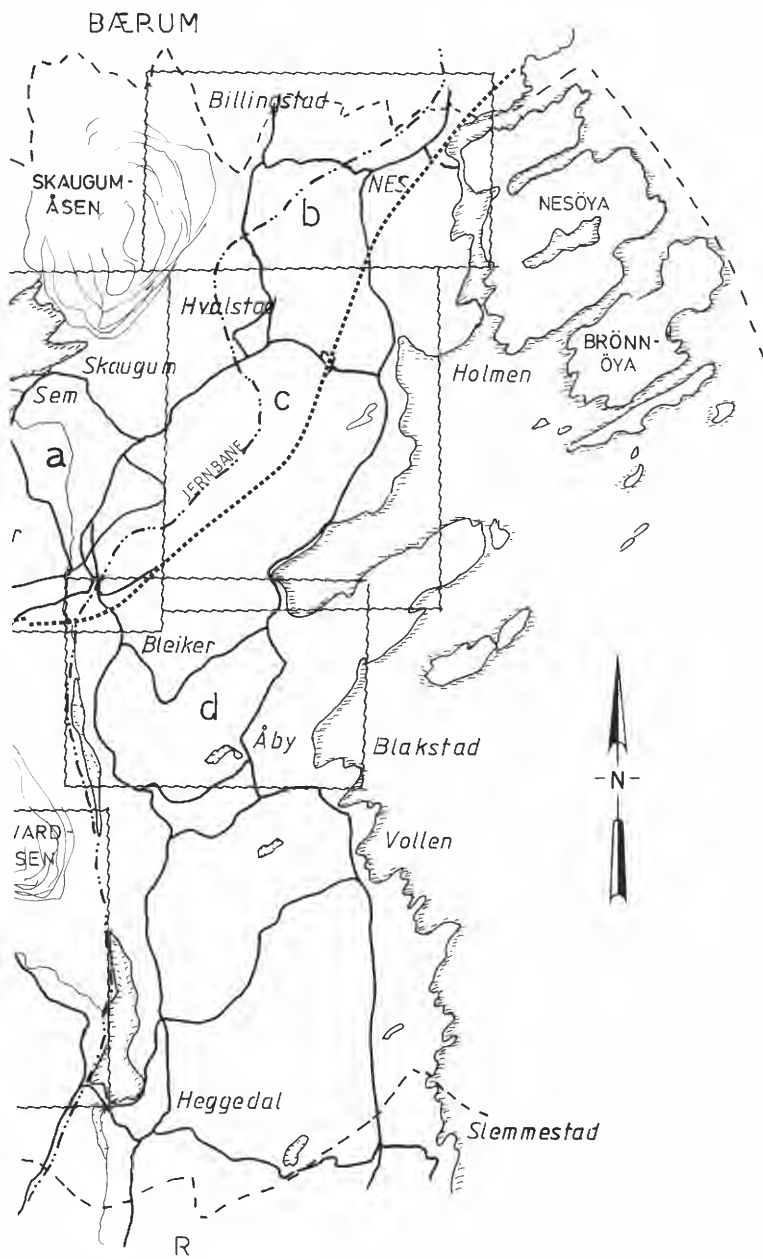

Fig. 1

*Fig. 9. Bleiker – Åby. Flybilde tatt 26/5-78.
Norsk Luftfoto og Fjernmåling*

Også i området Bleiker – Åby har det skjedd meget store endringer i arealanvendelsen siden 1951. Ved å sammenligne flybildet fra dette år, fig. 8, med ovenstående bilde fra 1978, vil en se at praktisk talt alt jordbruksareal mellom Røykenveien (til venstre på bildet) og Stemmestadveien (til høyre på bildet) er utstykket og bebygget. Arealene som er

borte, har i hovedsaken tilhørt gårdene Nedre Bleiker, Øvre Bleiker og Leikvold. Omdisponeringen fra jordbruksareal til tomteareal, vesentlig for boligformål, er her total. Den omdisponering som er forutsatt i planperioden 1982–1992 vil bare i mindre grad berøre verdifulle jordbruksarealer.

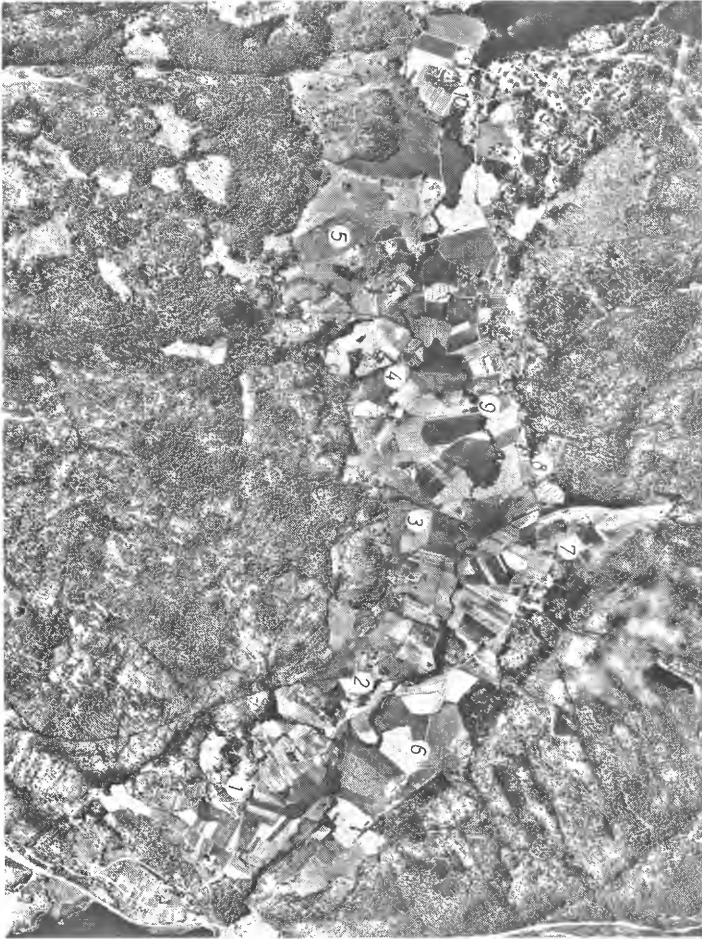

Fig. 10. Askerbørskogen. Flybilde tatt 21/7-51.
Norsk Luftfoto og Fjernmåling.

*Fig. 11. Askerbørskogen. Flybilde tatt 2615-78.
Norsk Luftfoto og Fjernmåling*

I området for Askerbørskogen har det ikke skjedd noen vesentlige endringer med hensyn til anvendte jordbruksarealer siden 1951.

Forutsatte omdisponeringer i planperioden 1982–1992 vil heller ikke berøre nåværende jordbruksarealer i nevneverdig grad.

det være sjanser for å dempe presset på kulturjordarealet.

Mer direkte inntrykk av dagsaktuelle jordvernproblemer enn ved studier av fotografier kan vi få om vi tar oss turer ut i marka. Fra utsiktspunkter som Vardåsen og Skaugumåsen kan vi skaffe oss en viss oversikt. Kommunepolitikere og -administratører kan raskt få et overblikk fra toppetasjen i Asker Rådhus.

Den som ser ut over landskapet, vil lett legge merke til hvordan bebyggelse er i ferd med å ete seg inn på dyrket mark. Men det er også lett å forstå at det finnes verdifulle jordbruksarealer som bør søkes bevart. Her er det gårdsbruk og hagebruksbedrifter som har bosteder og arbeidsplasser, og som stadig kan danne grunnlag for matproduksjon. Kanskje kan det raskere bli behov for sterkere grad av selvforsyning enn folk flest nå tenker seg.

Hvor kan vi finne mer lesestoff om disse spørsmålene?

En hel rekke stedsnavn er nevnt og lokaliteter utpekt på fotografier i denne føreren. Til mange av disse knytter det seg interessante sagn og historier. Mange Asker-børinger vil trolig ha glede av å stifte nærmere bekjentskap med slikt stoff. Det kan f.eks. gjelde opprinnelsen til enkelte gårdsnavn, om bosetning og bygninger på gårdene, gamle opplevelser og hendelser det lenge gikk frasagn om, familie- og eiendomsforhold, og meget, meget annet. Vi kan også ha glede av å skaffe oss opplysninger om de mennesker som har bodd her gjennom tidene, om døtre og sønner de fostret, om seder og skikker som dannet seg, og i det hele tatt om det samfunn og den kultur innvånere av bygda skapte i fellesskap. I en liten publikasjon som denne har det ikke vært mulig å få med noe av dette stoffet. Men

hvor kan det så finnes mer lesestoff om disse spørsmålene?

Nedenfor nevner vi noen publikasjoner til nærmere studium for interesserte. Noen er omtalt foran. Vi tar med opplysninger om noen flere, alle av nyere dato. Listen er på ingen måte fullstendig, men vil allikevel forhåpentlig være til noen hjelp. Rekkefølgen i oppregningen nedenfor er noe tilfeldig valgt. Under et punkt til slutt, nr. 9, er ført opp noen publikasjoner som behandler geologi, vegetasjon og generelle jordvernproblemer. I mange av skriftene er det utførlige henvisninger til originallitteratur.

1. Asker og Bærums historie. Asker og Bærum til 1840. Av Liv Martinsen og Harald Winge. Universitetsforlaget 1983. (Hovedredaktør Kåre Tønneson.)

Dette er et storslaget verk på over 400 sider, og gir en instruktiv og interessant skildring av folk og forhold i disse to bygdene i eldre tider. Verket består av to hoveddeler. Del I: Fra villmark til jordbruksbygd, og Del II: Flere mennesker – nye næringer. Større mangfold. Stoffet er behandlet i 16 kapitler.

2. Asker – Bidrag til bygdens gårds-historie. Av Halvard Torgersen. Det foreligger to utgaver av boken, den ene fra 1917, den andre som er ajourført fram til 1941 av Halvard Torgersen jr.

Det er foran referert litt fra disse bøkene. Her finnes det detaljerte og interessante beskrivelser av eiendoms- og familieforhold på gårdene i Asker, opplysninger som i flere tilfelle går mange hundre år tilbake i tiden. Som tidligere opplyst er det Torgersens optegnelser om gårder og gårdparter som danner et utgangspunkt for vår

egen karakteristikk om de endringer som har funnet sted for jordbruksarealenes vedkommende i de siste 30–35 år innen de 5 beskrevne områder.

3. Turhåndbok for Asker. Av Berit Sagen Ramsfjell. Asker Natur- og Miljøvern 1979.

I håndboken finnes det forslag om en rekke turer innen Asker-bygda, slik navnet tilsier. Her er det turforslag så vel for gående som for de som ønsker å bruke sykkel, buss eller bil. Boken har også et kapittel med en historisk oversikt, bl.a. om gårdsnavn og bosetning, og gir forøvrig flere interessante opplysninger om det en får se og oppleve langs rutene.

4. Askers historie. Av Hans Christen Mamen. Drammen 1965.

Dette er en lokalhistorie som er skrevet først og fremst for skolebruk, etter forslag fra Asker og Bærum Historielag. Den gir en kort, men lettlest oversikt over bygdas historie fra tidligste tider fram til de siste decenniene 1945–1965. Det Asker-børingen opplevet i de tunge krigsårene 1940–1945 er også fint fortalt i et særskilt avsnitt med den talende overskriften: Fra 9. april til 8. mai.

5. Blant kunstnere i det gamle Asker. Av Karl Nilsen. Asker 1978.

Karl Nilsen gir i denne boken en levende skildring av det gamle kulturmiljøet i Asker fram til 1920. En hel rekke kunstnere som malere, billedhoggere, skuespillere, forfattere og andre er her omtalt. Mange av dem bodde i Hvalstaddalen, eller hadde midlertidig opphold her. Hvalstaddalen ble også kalt Kunstnerdalen, hvor heimen til Tilla og Otto Valstad gjerne ble et naturlig midtpunkt i dette sammensatte kunstnermiljø. Tilla og Otto Valstad skjenket sin eiendom og

eiendeler til Asker kommune. Stedet blir i dag kalt Asker Museum – Valstads samlinger. En rekke kulturpersoner som bodde andre steder i Asker har også fått sin omtale i denne boken.

6. Vandringer i Asker-børingens utmark. Av Karl Nilsen og Arvid Fossum. Asker og Bærum Historielag, 1980.

Boken gir oss noen streif fra den utmark som omgir Asker, og hva en kan se og oppleve langs stier og ruter der folk har ferdes gjennom århundrer. Her er skildret husmannsplasser og leilendingsbruk, og liv og lagnad for folk som bodde her. Boken representerer på dette vis et supplement til de historiske optegnelser som foreligger om mer kjente gårder og trakter i Asker.

7. Askerbøringen i sorg og glede. Av Karl Nilsen. Asker og Bærum Historielag, 1982.

Vi får i denne boken presentert et fint utvalg av de mange små historier som har gått og som fortsatt går om Askerbøringen i hverdag og fest, eller i sorg og glede slik det sies i tittelen. Denne lokalhistorien knytter seg særlig til perioden 1810–1920, da bygda etter hvert utviklet seg fra å være en bondebygd i retning av å bli en forstads- og «sove»-kommune.

8. Asker 1840–1980. Asker og Bærums historie. Av Lars Thue. Universitetsforlaget 1984. (Hovedredaktør er også her Kåre Tønnesson.)

Dette Asker-bindet er en fortsettelse av det fellesbindet av Asker og Bærums historie som utkom i 1983, og som er nevnt under punkt 1 ovenfor. Bindet er under trykking når dette skrives, og det forutsettes å komme ut i september 1984. Askers historie fra 1840 til 1900 behandles her i en rekke kapitler, slik tilfelle er for fellesbindet

for de to kommuner for tiden fram til 1840.

9. Geologiske spørsmål er behandlet i et stort antall publikasjoner. En oversiktsframstilling av stor interesse i denne sammenhengen er J. A. Dons (red.): Geologisk fører for Oslo-trakten, Universitetsforlaget 1977. Mange botanikere har skrevet om Askers rike

flora. Artikkelen av U. Hafsten i Asker og Bærum Historielags skrift nr. 3, 1958, gir en lærerik innføring i vegetasjonsutvikling i historisk perspektiv. En generell drøftelse av jordvernsspørsmål er gitt av J. Låg: Jordvern som likevel lønner seg, Aschehougs forlag, 1983.

Analyser av jord med forskjellig volumvekt

Sammenligning av analysetall basert på vektmengde og volum jord

Investigations of the influence of soil bulk density on soil tests. Comparison of analytical figures based on extraction of a certain weight or volume of soil

Av Gunnar Semb

Innledning

Ved utførelse av kjemiske analyser av jord hvor det, ikke minst i vårt land, kan være store og hyppige variasjoner mellom prøvene med omsyn til humusinnhold og dermed volumvekt, er det spørsmål om hva som er riktigst, enten å basere analysene på ekstraksjon av en bestemt vektmengde eller et bestemt volum. Det er også et spørsmål hvorledes analysetallene bør uttrykkes.

Ved ekstraksjon av bestemt vektmengde jord og konstant volum av ekstraksjonsløsning vil næringsinnholdet uttrykt som f.eks. mg/100 g bli overvurdert i humusrik jord sammenlignet med mindre humusrik fordi pr. vektenhet vil volumet være så forskjellig. Et annet problem har sammenheng med at når forholdet volum jord øker i forhold til volum ekstrak-

sjonsløsning blir ekstraksjonen mindre effektiv. Flere undersøkelser har vist dette.

Ved å basere analysene på ekstraksjon av et bestemt volum jord og et konstant forhold mellom volum jord og volum ekstraksjonsløsning, og ved å uttrykke analysetallene i forhold til volum jord f.eks. mg/100 ml, unngår en disse problemer. Men uttaging av et bestemt volum jord kan neppe gjøres like nøyaktig som innveing. Det er også av betydning for vurdering av analysetallene at det er god overenstemmelse mellom volumvekten basert på vekten av det avmålte volum og volumvekten ved naturlig lagring.

I denne meldingen er betydningen av disse forhold ved bestemmelse av fosfor og kaliuminnholdet etter Al-metoden behandlet.